Media: ΕΣΤΙΑ **Page:** 1,27 **Published at:** 27-08-2023
Author: **Surface:** 892.01 cm² **Circulation:** 1080
Subjects:

Χ. Γ. ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ Ἀναγνώσματα ἐν ὄψει τῆς φθινοπωρινῆς περιόδου Σελ. 27

Media: ΕΣΤΙΑ **Page:** 1,27 **Published at:** 27-08-2023

ΒΙΒΛΙΟ

Ἀναγνώσματα ἐν ὄψει τῆς φθινοπωρινῆς περιόδου

Κριτική - παρουσίασις: Χαρίκλεια Γ. Δημακοπούλου

Ὁ κόσμος ἔχει ἀρχίσει ἤδη νά ἐπιστρέφη στήν Ἀθήνα μετά τίς διακοπές καί νά προετοιμάζεται γιά τόν ἐρχόμενο χειμώνα, πού κατά τίς προβλέψεις τῶν εἰδικῶν θά συνοδευθῆ καί ἀπό νέα κρούσματα τοῦ κορωνοϊοῦ ἀπό νέα μετάλλαξή του, ἐνῶ μᾶς ἀναγγέλλουν καί νέα σειρά ἐμβολιασμῶν, πού θά συνοδεύεται καί ἀπό τήν ἐπάνοδο τῆς μάσκας στήν καθημερινότητά μας. Τά βιβλία εἰς ἐπικουρίαν μας φυσικά!

■ *Μ. Γ. Βαρβούνης – Παν. Τζουμέρκας, Ἐκκλησιαστική ζωή καί παράδοση στήν Ἡγεμονία τῆς Σάμου (1834-1912). Ἡ μαρτυρία τῶν πηγῶν (ἐκδ. Κ.&Μ. Σταμούλη, Θεσσαλονίκη, σελ. 896, εὐρώ 67,84).* Τό βιβλίο ὀφείλεται στήν συνδεδυασμένη προσπάθεια δύο καθηγητῶν περίπου συνομηλίκων, ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι Καθηγητής Λαογραφίας στό Δημοκρίτειο Παν. Θράκης καί ὁ δεύτερος Ἀναπληρωτής Καθηγητής Ἱστορίας καί Κανονικῆς Παραδόσεως στήν Ἐκκλησιαστική Ἀκαδημία Θεσσαλονίκης. Τό πόνημά τους δέν θά εἶχε κυκλοφορήσει χωρίς τήν ἀμέριστη συνδρομή τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Σάμου, Ἰκαρίας καί Κορσεῶν κ.κ. Εὐσεβίου καί τοῦ Κέντρου Ἐκκλησιαστικῶν, Ἱστορικῶν καί Πολιτισμικῶν Μελετῶν τῆς αὐτῆς μητροπόλεως. Ἡ Σάμος ἔμεινε ἐκτός τῶν συνόρων τοῦ Νεοελληνικοῦ Κράτους τό 1833, μετά τόν ὁριστικό καθορισμό τῆς μεθοριακῆς γραμμῆς, ἄν καί εἶχε ἀντισταθῆ σέ κάθε προσπάθεια τῶν Ὀθωμανῶν νά τήν ὑποτάξουν. Ἀντηλλάγη μέ τήν Εὔβοια, ἀλλά λόγω τῆς ἐλευθέρας καταστάσεώς της μεταξύ 1821 καί 1833 ἐκρίθη εὔλογο ἀπό τίς Μεγάλες Δυνάμεις νά ἀποκτήση ἰδιαίτερο καθεστώς αὐτονομίας ἀνάλογο πρός ἐκεῖνο τῆς Μολδαβίας καί τῆς Βλαχίας, καθώς καί τῆς Σερβίας, μέ καταβολή ἐτησίου φόρου ὑποτελείας καί διορισμό Χριστιανοῦ Ἡγεμόνα ἀπό τόν Σουλτάνο. Τά χρόνια τῆς Ἡγεμονίας διεμόρφωσαν καθεστώς πολύ ἐνδιαφέρον, στό ὁποῖο ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἐθναρχίας ὑπῆρξε καθοριστικός. Πρέπει νά προστεθῆ ὅτι δέν ἀπεσπάσθη ποτέ ἡ Ἐκκλησία τῆς Σάμου ἀπό τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς τελικῆς ρυθμίσεως τοῦ καθεστῶτος τῶν Νέων Χωρῶν ἐκκλησιαστικῶς μετά τό 1922. Ἑπομένως ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νά κατανοήση τήν σημασία τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στό νησί καί τά ἐξαρτήματά του (Ἰκαρία καί Φοῦρνοι Κορσεοί) στό διάστημα τῆς Ἡγεμονίας. Οἱ δύο συγγραφεῖς ἐξετάζουν τήν περίοδο αὐτήν ἀπό ἀπόψεως ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας καί ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως γιά περίοδο 78 ἐτῶν, τά ὁποῖα ταυτοχρόνως σηματοδοτοῦν τήν μετάβαση ἀπό τήν Τουρκοκρατία σέ καθεστώς αὐτεξουσιότητος, ἔστω καί χωρίς πλήρη ἀνεξαρτησία καί ἔνταξη στόν ἐθνικό κορμό. Μελετοῦν τά πρόσωπα πού ἔγιναν μητροπολίτες Σάμου, τήν διαδικασία οἰκονομικῆς καί περιουσιακῆς διαχειρίσεως μέ συμμετοχή λαϊκῶν στήν διοίκηση καί ἐκκλησιαστική ζωή, τίς ἐπισκευές καί ἀνοικοδομήσεις ναῶν κατά περιοχή καί ὁμάδες χωριῶν ἤ καί μεμονωμένα χωριά, τά κοιμητήρια, τά μοναστικά ζητήματα, τά τελετουργικά ἀντίστοιχα, τούς τεχνίτες καί τήν ἐργασία τους, ἀλλά καί τίς ἐξωθεσμικές καί παραβατικές συμπεριφορές ἱερέων καί μοναχῶν, τέλος δέ τίς σχέσεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σάμου καί τῆς Ἡγεμονικῆς Διοικήσεως, πού δέν ἦταν πάντοτε ἀγαστές. Τό βιβλίο στηρίζεται σέ μεγάλο ὄγκο ἀνεκδότου ἀρχειακοῦ ὑλικοῦ ἀπό τό Ἀρχεῖο τῆς Μητροπόλεως καί τά Γενικά Ἀρχεῖα τῆς Σάμου, μέρος τοῦ ὁποίου δημοσιεύεται σέ παράρτημα τοῦ βιβλίου, πού καλύπτει περισσότερες ἀπό 400 σελίδες! Πρόκειται γιά ἐργασία πού ἀναδεικνύει καλῶς τήν σημασία τοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας στήν διαφύλαξη τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως καί, φυσικά, τῆς Ὀρθοδοξίας στήν περιοχή τῆς Μητροπόλεως καί τήν συμβολή της στήν ἐκπαίδευση καί τήν κοινωνική πρόνοια, πού στόν 19ο αἰ. ἀφίετο στήν ἰδιωτική φροντίδα. Τό βιβλίο θά ἀποτελέση στό μέλλον καί ἔργο ἀναφορᾶς.

■ *Αἰμιλία Θεμοπούλου, Ἐπαγγέλματα στήν Θεσσαλονίκη κατά τόν 18ο αἰῶνα βάσει ὀθωμανικῶν ἀρχείων (ἐκδ. Λειμών, σελ. 110, εὐρώ 14,84, μέ πρόλογο τοῦ Καθηγητοῦ Ἰσλαμικοῦ Δικαίου τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Κυριακοῦ Νικολάου-Πατραγᾶ).* Ἡ συγγραφεύς εἶναι Ἀναπλ. Καθηγήτρια τῆς Ὀθωμανικῆς Ἱστορίας στό Τμῆμα Τουρκικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Ἡ νέα μελέτη της παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, παρά τό κάπως ἀσυνήθιστο θέμα της. Τά ἐπαγγέλματα τῶν ἀστῶν εἶναι ἕνας τρόπος διαγνώσεως τοῦ ἐπιπέδου ζωῆς σέ κάθε πόλη καί ἀποτελοῦν βασικό στοιχεῖο κοινωνιολογικῆς ἱστορικῆς μελέτης, ὅπως ἀνέδειξαν πρῶτοι οἱ Γάλλοι εἰδικοί μελετητές. Ἡ κ. Θεμοπούλου, Πολίτισσα μέ γαλλική παιδεία καί σπουδές στό Παρίσι, ὅπου ἔλαβε καί τό διδακτορικό της δίπλωμα, ἀνήκει στήν «Σχολή Σβορώνου-Ἀσδραχᾶ» μᾶλλον, τῆς ταυτοχρόνου μελέτης τῆς κοινωνίας καί τῆς οἰκονομίας της. Πόσο ἀκριβέστερα θά ἦταν ἄραγε δυνατόν νά γίνη ἡ σχετική ἀναδίφησις ἄν ὄχι ἀπό τήν ἀναζήτηση καί καταγραφή τῶν ἐπαγγελματιῶν καί ἐπαγγελμάτων στήν Θεσσαλονίκη τῆς περιόδου τοῦ β΄ ἡμίσεος τοῦ 19ου καί τῶν ἀρχῶν τοῦ 20οῦ αἰῶνος; Τά τουρκικά κατάστιχα τῆς περιόδου κυρίως τά σχετιζόμενα μέ τήν φορολογία παρέχουν τίς ἀναγκαῖες ἀπαντήσεις. Καί ταυτοχρόνως προσφέρουν καλύτερη κατανόηση τῆς κατανομῆς τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων πού συναπάρτιζαν τόν πληθυσμό τῆς Θεσσαλονίκης στήν αὐτή περίοδο, ὅταν ἀνεδείχθη σέ δεύτερη πόλη τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Δέν πρόκειται γιά βιβλίο πού ἀπευθύνεται στό εὐρύ κοινό, ἀλλά μᾶλλον ἀφορᾶ σέ εἰδικούς ἤ πρόσωπα μέ εἰδικό ἐνδιαφέρον ἐπί τοῦ θέματος. Εἶναι ὅμως πολύ ἐνδιαφέρον γιά αὐτούς, ὅπως θά διαπιστώσουν.

■ *John Keane, Σύντομη ἱστορία τῆς δημοκρατίας (μτφρ. Γιῶργος Μαραγκός, ἐκδ. Μεταίχμιο, σελ. 280, εὐρώ 16,60).* Ἀντίθετα μέ τά δύο προηγούμενα τοῦ σημερινοῦ σημειώματός μας, τό παρόν εἶναι σχεδιασμένο καί γραμμένο γιά τό εὐρύ κοινό. Ὁ Αὐστραλός πολιτικός ἐπιστήμων καί στοχαστής Τζών Κήν εἶναι Καθηγητής Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν στό Πανεπιστήμιο τοῦ Σύδνεῦ καί στό Ἐρευνητικό Κέντρο Ἐπιστημῶν (Wissenschaftszentrum) τοῦ Βερολίνου. Εἶναι ἐπίσης ὁ ἱδρυτής τοῦ London's Centre for the Study of Democracy καί τοῦ Sydney Democracy Network. Στό εὐσύνοπτο βιβλίο του περιγράφει τήν γέννηση καί ἀνάδειξη τῶν πρώτων δημοκρατιῶν στήν Ἀρχαιότητα. Διαιρεῖ τήν δημοκρατία σέ τρεῖς μορφές, τῆς συνελεύσεως, τῶν ἐκλογῶν καί τήν ἀντιπροσωπευτική δημοκρατία, ὀνομάζει δέ τήν σύγχρονη μορφή κάποιων δημοκρατικῶν καθεστώτων «δημοκρατία ἐλέγχου», πού ἀπειλεῖ νά ἐξελιχθῆ σέ νεώτερο δεσποτισμό. Τό δικό του σύστημα τόν ὁδηγεῖ στήν θεώρηση κάποιων καθεστώτων τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ ὡς δημοκρατικῶν, ὅπως τῶν Σουμερίων καί τῆς Ἀκκάδ, ἀλλά καί τῆς Φοινίκης καί τῆς Καρχηδόνας, ἐκτός φυσικά ἐκείνου τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας, γιά τό ὁποῖο σώζονται καί οἱ περισσότερες μαρτυρίες. Στήν δεύτερη ὁμάδα ἐντάσσονται τά καθεστῶτα πού ἄρχισαν νά διαμορφώνονται στίς ἰταλικές καί τίς πόλεις τῶν Κάτω Χωρῶν κατά τήν πρώιμη Ἀναγέννηση, γιά νά ἐκταθοῦν ὡς ἐκεῖνες τῶν ΗΠΑ καί τῆς Ἐπαναστατικῆς Γαλλίας καί ὅλων τῶν δημοκρατικῶν ἀλλά καί πολλῶν αὐτοκρατορικῶν καθεστώτων τοῦ 19ου αἰῶνος. Ἡ σύγχρονη δημοκρατία ἐλέγχου περιλαμβάνει καθεστῶτα τοῦ τύπου τῆς Μετασοβιετικῆς Ρωσίας, τῆς Κίνας, τῆς Ἰνδίας, τῶν μουσουλμανικῶν κρατῶν τῆς Ἀσίας καί τῆς Ἀφρικῆς, κυρίως τῆς Μέσης Ἀνατολῆς κ.λπ. Καί, ἐν τέλει, θέτει τό ἐρώτημα: Ἡ δημοκρατία ἔχει παρελθόν. Ἔχει ὅμως καί μέλλον; Σέ αὐτό, ὁ χρόνος θά δείξη πραγματικά, ἀλλά καί ἡ βούλησις τῶν ἀνθρώπων γιά ἐλευθερία καί μή καταχρήση ἐξουσίας.

■ *Μιχαήλ Μητσάκης, Ἀθηναϊκαί σελίδες & τά διηγήματα Αὐτόχειρ, Τό φίλημα (ἐκδ. Πατάκη, σελ. 128, εὐρώ 7).* Στό μικρό αὐτό βιβλίο μέ σύντομο εἰσαγωγικό σημείωμα τοῦ κ. Σπύρου Τσακνιᾶ περιλαμβάνεται τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τοῦ Μεγαρίτη συγγραφέως Μιχαήλ Μητσάκη, πού γεννήθηκε τό 1863 καί ἀπεβίωσε μόλις 28 ἐτῶν τρελλός στό Δρομοκαΐτειο. Προικισμένος συγγραφεύς καί δημοσιογράφος, ἐγκατέλειψε τίς σπουδές στήν Νομική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου γιά νά ἐργασθῆ στίς ἀθηναϊκές ἐφημερίδες, χαρίζοντας στούς ἀναγνῶστες σπαρταριστά κομμάτια τῆς ἀθηναϊκῆς ζωῆς καί τῆς κοινωνίας τῆς πρωτευούσης. Τά δύο διηγήματα πού συμπεριλαμβάνονται στό μικρό καί κομψό βιβλίο εἶναι τά ἀριστουργήματά του. Ὁ «Αὐτόχειρ» ἔχει γραφῆ λίγο πρίν ἀπό τήν ἐκδήλωση τῆς ψυχικῆς νόσου, πού ὡδήγησε τόν Μητσάκη στόν θάνατο, καί ἐκφράζει σχεδόν μέ προφητικό τρόπο τήν ἀντιμετώπιση τῆς ἐν συνεχεία δικῆς του ἐκδημίας. «Τό Φίλημα», ἀπό πλευρᾶς του, ἔχει διδαχθῆ κατ' ἐξοχήν στά σχολεῖα σέ παλαιότερες ἐποχές πού δέν ἐφοβοῦντο τόν πατριωτικό ρομαντισμό. Μάλιστα, ἐνέπνευσε καί τόν ὁμότιτλο πίνακα τοῦ ζωγράφου Ἀνδρέα Γεωργιάδου-Κρητός καί ἀφηγεῖται τήν Μάχη στό Μανιάκι καί τόν ἡρωϊκό θάνατο τοῦ Παπαφλέσσα καί τήν τιμή πρός τό λείψανό του ἀπό τόν Ἰμπραήμ Πασᾶ. ▲▼